

σίαν ἐπὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων καὶ ἐξεδίκαζεν εἰς δεύτερον βαθμὸν τὰς ἐνστάσεις τῶν δημοδιδασκάλων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων περὶ ἀπολύσεως, μεταθέσεως ἢ τιμωρίας αὐτῶν. Διὰ τοῦ νόμου ΓΩΚΗ' ὠλοκληρώθη τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα ἐν τῇ διοικήσει τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ κατησφαλίσθησαν οἱ διδάσκαλοι ἐναντίον τῶν πολιτικῶν ἐπεμβάσεων.

Ἐμφανίζει ὅμως τὸ μειονέκτημα, ὅτι τοποθετεῖ τὴν διοίκησιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς ἐπίπεδον ἐντελῶς κεχωρισμένον ἀπὸ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν, μεθ' ἧς, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἔχει ἐν τούτοις πολλὰ κοινὰ σημεῖα. Ὁ ἴδιος νόμος ἀφ' ἐνὸς μὲν μετέβαλε τὴν σύνθεσιν τῶν τοπικῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων, τῶν ὁποίων μέλη ὥρισε τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν, τὸν γυμνασιάρχην καὶ τὸν ἐπιθεωρητὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἐκπαιδευτικὰς περιφερείας ὥρισεν οὐχὶ κατὰ νόμους, ὅπως ἦσαν ὑπὸ τοῦ νόμου ΒΤΜΘ', ἀλλὰ κατ' ἄλλην διαίρεσιν, κανονιζομένην ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου. Θεωρητικῶς ἡ ἀρχὴ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἰδιωτῶν ὡς μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, εἶνε ἡ ὀρθότερα, διότι ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις φυσικῶς ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὴν κοινότητα καὶ τὸν δῆμον, κατὰ πρῶτον λόγον. Ἡ πείρα ὅμως ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν ἀπέκτησαν εἰσέτι τὴν ἀπαιτουμένην ὠριμότητα διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἔργου τῆς διοικήσεως, ἀπόρροια δὲ τούτου ἦτο, ὅτι ἄλλοτε μὲν ἐπεδείκνυον ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν διὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα, ἄλλοτε δὲ ἡ ἀνάμιξις των περιωρίζετο μόνον εἰς ὅσα ζητήματα εἶχον προσωπικὸν ἐνδιαφέρον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ΓΩΚΗ' ἐπελθοῦσα μεταβολὴ ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν τοπικῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων, ἂν θεωρητικῶς δὲν στηρίζεται ἐπαρκῶς, ὑπῆρξεν ὅμως ἀπολύτως σκόπιμος.

Νομοθεσία I. Δ. Τσιριμῶκου.—Μὲ βάσιν τὴν ὑπάρχουσαν νομοθεσίαν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας I. Δ. Τσιριμῶκος ἐσυστηματοποίησε τὸ 1913 τὴν διοίκησιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ τοῦ κατατεθέντος εἰς τὴν Βουλὴν τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους τούτου νομοσχεδίου του «περὶ διοικήσεως τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαι-

δεύσεως», περιλαμβανομένου ἐν τῇ σειρά τῶν μεταρρυθμιστικῶν του ἐκπαιδευτικῶν νομοσχεδίων καὶ ψηφισθέντος (ὑπ' ἀριθ. νόμου 240) τὸ ἐπόμενο ἐτος. Δι' αὐτοῦ διετηροῦντο τὰ ἐποπτικά συμβούλια, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἠδύνατο νὰ φθάνη μέχρι τῶν 70, εἰς ἕκαστον δ' αὐτῶν ἐτοποθετεῖτο εἰς ἐπιθεωρητῆς, ὅστις, ὡς καὶ τὰ συμβούλια, ἐτίθετο ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐποπτεῖαν τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, χρησιμοποιοῦμένου συγχρόνως καὶ ὡς ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Οἱ γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ ὠρίζοντο εἰς 12, εἰς ἕκαστον δὲ αὐτῶν κατενέμοντο τὰ οἰκεία ἐποπτικά συμβούλια δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου. Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν συμβουλίων ὁ νόμος 240 ἠκολούθησε τὴν θεωρητικὴν ἀποψιν, καταρτίσας ταῦτα ἐκ τοῦ γυμνασιάρχου, ὡς προέδρου, ἑνὸς πρωτοδίκου, τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ δύο ἐπιστημόνων, ἐκλεγομένων ἐπὶ τριετῆ θητεία ὑπὸ τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς οἰκείας περιφέρειας, προέβλεψεν ὅμως ὅπως ἐπιτρέψη νὰ λειτουργῶσι ταῦτα ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου καὶ μὲ μόνον τὰ μόνιμα μέλη, οὕτω δὲ καὶ ἐλειτούργησαν ἔκτοτε. Ὑπὲρ τὰ ἐποπτικά συμβούλια κατέστησε τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέθηκε τὸ μὲν ἐπιστημονικά, τὸ δὲ διοικητικὰ ἔργα.

Κατὰ τὸ νομοσχέδιον, τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον θὰ ἀπηρτίζετο ἐξ ὀκτῶ (8) μονίμων συμβούλων καὶ τριῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκλεγομένων ἀνὰ τριετίαν ὑφ' ἐκάστης τῶν τριῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς φιλοσοφικῆς, τῆς θεολογικῆς καὶ τῆς τῶν φυσικομαθηματικῶν. Τὰ γνωμοδοτικά του ἔργα προεβλέπετο νὰ διεξάγῃ ἐν ταῖς γενικαῖς συνεδρίασι, τὰ δὲ διοικητικά, τὰ ἀναγόμενα εἰς τε τὴν δημοτικὴν καὶ μέσων ἐκπαίδευσιν, ἐν ταῖς εἰδικαῖς. Καὶ τῶν γενικῶν καὶ τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν θὰ μετεῖχον καὶ οἱ τμηματάρχαι τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ δικαιώματος ψήφου, κατὰ τὴν συζήτησιν ὅμως εἰς τὴν Βουλὴν ὑπέστη τροποποιήσεις ὡς πρὸς τὰ κάτωθι σημεία· α) Ἀπεκλείσθησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἀντ' αὐτῶν δ' ὠρίσθησαν τὰ μόνιμα μέλη εἰς 12· β) διηρέθη τὸ συμβούλιον εἰς δύο τμήματα ἀπὸ ἑξ. μέλη ἕκαστον καὶ τὰ διοικητικὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ διεκπεραζόμενα ἐν ταῖς εἰδικαῖς συνεδρίασι, διεκρίθησαν εἰς τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν δημο-

τικήν ἐκπαίδευσιν, ἅτινα ἀνετέθησαν εἰς τὸ τμήμα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν, ἀνατεθέντα εἰς τὸ τμήμα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τοῦ συμβουλίου, καὶ γ) ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν οἱ τμηματάρχαι τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας. Εἶνε καταφανές ὅτι αἱ γενόμεναι τροποποιήσεις ἦσαν σκόπιμοι. Ἡ ἀνάμιξις εἰς τὴν διοίκησιν τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐμφορουμένων ὑπὸ ξένου πρὸς ταύτας πνεύματος καὶ ἐχόντων ὡς τι πάρεργον τὴν ἐν τῷ συμβουλίῳ ὑπηρεσίαν, βεβαίως δὲν θὰ ἦτο ἐπὶ καλῶ αὐτῶν. Ἐπίσης ἡ ἀνάθεσις τῆς διοικήσεως καὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ αὐτὰ πρόσωπα θὰ ἐπέφερε σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίαν, ἐνῶ ὁ διαχωρισμός καὶ ἐπιστημονικῶς ἔχει σταθερότεραν βάσιν καὶ τεχνικῶς συντελεῖ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑπηρεσίας. Καὶ ἡ συμμετοχὴ δὲ τῶν τμηματαρχῶν εἰς τὰ διοικητικὰ ἔργα τοῦ συμβουλίου δὲν ἦτο ὀρθή, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν οὗτοι θὰ παρεῖχον ὑπονοίας, ὅτι ἐπηρεάζονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ὡς τελοῦντες ὑπὸ τὰς ἀμέσους αὐτοῦ διαταγὰς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι θὰ ἠχρηστεύετο τὸ ἕτερον σκέλος τῆς διοικήσεως, ἡ χρηστὴ ἄσκησις τῆς ὁποίας ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων τοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας.

Οὕτω τὸ μειονέκτημα τῶν νόμων ΒΤΜΘ' καὶ ΓΩΚΗ' τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς δημοτικῆς ἀπὸ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἤρθη διὰ τοῦ νόμου 240, τροποποιηθέντος μεταγενεστέρως διὰ τῶν νόμων 567 τοῦ 1915 καὶ 826 τοῦ 1917, ὅστις ὑπήγαγε τὰ ἐποπτικὰ συμβούλια καὶ τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τοὺς γενικοὺς ἐπιθεωρητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἀνέθηκε δὲ τὴν λύσιν τῶν ἐπιστημονικῶν προβλημάτων ἀμφοτέρων τῶν βαθμίδων τούτων τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ αὐτὸ συμβούλιον. Συστηματικὴν βελτίωσιν ἀπέναντι τοῦ νόμου ΒΤΜΘ' ἐπέφερον ὁ νόμος 240 καὶ ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν πρότασιν τοῦ ὁποίου ἀνέθηκεν εἰς τὸ ἐποπτικὸν συμβούλιον, ἀντὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὅπερ εἰς τὰς ἐνεργείας του ἐνεπνέετο μᾶλλον ὑπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ προσωπικῶν συμπαθειῶν του ἢ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν.

Ἔργα τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου ὠρίζοντο: νὰ γνωμοδοτῆ περὶ συστάσεως, προαγωγῆς, συγχωνεύσεως, διαιρέσεως καὶ καταργήσεως δημοτικῶν σχολείων καὶ νηπιαγωγείων, περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν μαθημάτων καὶ περὶ παντὸς ἄλλου σχετικοῦ ζητήματος, νὰ προτείνῃ τὸν διορισμὸν, νὰ γνωμοδοτῆ περὶ προαγωγῆς καὶ νὰ ἀποφασίζῃ περὶ μεταθέσεως καὶ πειθαρχικῆς τιμωρίας ἢ ἀπολύσεως. Κατὰ ταῦτα, τὰς πράξεις τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων διήρει εἰς τρεῖς κατηγορίας: τὰς γνωμοδοτήσεις, τὰς ὁποίας ἠδύνατο ὁ Ὑπουργὸς καὶ νὰ τροποποιῆ, τὰς προτάσεις, τὰς ὁποίας ἠδύνατο καὶ νὰ μὴ ἐκτελῆ, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα καὶ νὰ τροποποιῆ, καὶ τὰς ἀποφάσεις, ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἦτο ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν Ὑπουργόν. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων περὶ μεταθέσεως, ἀπολύσεως καὶ ἐπιβολῆς προστίμου μείζονος τοῦ 1)4 τοῦ μηνιαίου μισθοῦ ὑπέκειντο εἰς τὴν αὐτεπάγγελτον κρίσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, δυναμένου νὰ τροποποιῆ ταύτας ἐπὶ τὸ ἐπιεικέστερον, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον.

Προσόντα τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, οἵτινες εἶχον βαθμὸν καὶ μισθὸν ὑπουργικοῦ γραμματέως α' τάξεως, ὠρίζοντο: 1) πτυχίον τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἢ τῆς σχολῆς τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποδείξεις διετῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδῶν ἢ πενταετοῦς ὑπηρεσίας δημοδιδασκάλου, 2) πτυχίον διδασκαλείου μετὰ πενταετοῦς ὑπηρεσίας καὶ ἀποδείξεων διετῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδῶν κατόπιν διαγωνισμοῦ ἢ μετὰ δεκαετοῦς ὑπηρεσίας κατόπιν ἐπίσης διαγωνισμοῦ. Ὁ ἐπιθεωρητὴς εἶχε τὴν ὑπηρεσίαν νὰ ἐπιθεωρῆ δις τοῦλάχιστον κατ' ἔτος πάντα τὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας του καὶ νὰ ὑποβάλλῃ περὶ αὐτῶν ὡς καὶ τοῦ διδακτικοῦ τῶν προσωπικοῦ ἐκθέσεις εἰς τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον καὶ τὸ Ὑπουργεῖον, νὰ προνοῆ δὲ περὶ τῆς συμπληρωματικῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων διὰ σειρᾶς μαθημάτων καὶ συνεδρίων, συγκαλούμενων κατ' ἔτος. Ἐπὶ τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς περιφερείας του ἤσκει καὶ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν, δυνάμενος νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴν τοῦ προστίμου μέχρι 10 δραχμῶν.

Τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τὰ ἔργα διεκρίνοντο εἰς ἐπιστημο-

νικά καὶ διοικητικά· καὶ γνωμοδοτικά μὲν ἦσαν ὁ καταρτισμὸς σχεδίων νόμου, διαταγμάτων, ἐγκυκλίων καὶ ὁδηγιῶν, ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ ὥρολογίου τῶν μαθημάτων τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἡ ἔγκρισις τῶν διδακτικῶν βιβλίων κτλ. Διοικητικά δὲ κυρίως ἡ ἄσκησις εἰς δεύτερον βαθμὸν πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ θεσμὸς τῶν Ἀνωτέρων Ἐποπτῶν.—Ἡ διοίκησις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως συνεπληρώθη βραδύτερον διὰ τοῦ νόμου 826 τοῦ 1917, ὅστις εἰσήγαγε τὸν θεσμὸν τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν. Προεβλέπετο δι' αὐτοῦ ὁ διορισμὸς δύο ἀνωτέρων ἐποπτῶν, ἰσοβάθμων μὲ τὰ μέλη τοῦ Ἐποπτ. Συμβουλίου, εἰς οὓς ἀνετίθετο ἡ ἀνώτερα παιδαγωγικὴ καὶ καθόλου ἐπιστημονικὴ ἐποπτεία τοῦ ἔργου τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν νηπιαγωγῶν, τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ νηπιαγωγείων καὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἔτι δὲ ἡ καθοδήγησις αὐτῶν συντελεστικὴ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐποπτεία, ἣν ἤσκουν ἐπὶ τῆς δημοτικῆς ἐν γένει ἐκπαιδεύσεως οἱ γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου ἦτο μᾶλλον τυπικὴ, ὁ διορισμὸς τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν προωρίζετο νὰ ἐπιφέρῃ σημαντικὴν βελτίωσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως διὰ τῆς ἀμέσου παρακολουθήσεως αὐτῆς καὶ τῆς καθοδηγήσεως τῶν λειτουργῶν τῆς. Καὶ τὰ πρόσωπα δὲ εἰς ἃ ἀνετέθησαν καθήκοντα τὸ πρῶτον ἀνωτέρων ἐποπτῶν, (οἱ μετέπειτα καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Δελμοῦζος καὶ Τριανταφυλλίδης), ἦσαν ἀναμφιβόλως καταλληλότατα διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου. Ὁ σκοπὸς ὅμως, ὁ ὅποῖς ἐπεδιώκετο διὰ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν δὲν ἦτο τόσον ὅ ἐν τῷ νόμῳ ἀναγραφόμενος, ὅσον ἡ προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ἣτις ἄρτι εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ δι' ἣν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἦσαν ἀπροετοίμαστοι οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὄλην των τὴν δρᾶσιν οἱ ἀνώτεροι ἐπόπται ἔστρεψαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, πράγματι δέ, συντελοῦσης καὶ τῆς πολιτικῆς πιέσεως, ἐπέτυχον ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα. Μὲ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1920 οἱ

μνημονευθέντες ἄνωτεροι ἐπόπται ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν Μιχαλοπούλου καὶ Μακρῆ, ὁπαδῶν τῆς καθαρευούσης, οἵτινες οὐδὲν ἔπραξαν καὶ οἵτινες πάλιν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν Γληγοῦ καὶ Τριανταφυλλίδη, ὁπαδῶν τῆς δημοτικῆς, οἵτινες ὑπηρέτησαν μέχρι τοῦ 1925, ὅτε διὰ τοῦ Νομ. Διατάγματος τῆς 30 Μαρτίου 1925 κατηργήθησαν αἱ θέσεις τῶν ἄνωτέρων ἐποπτῶν διὰ λόγους οἰκονομίας. Διὰ τοῦ ἰδίου Νομ. Διατάγματος ἠλαττώθησαν διὰ λόγους οἰκονομίας αἱ θέσεις τῶν Ἐκπ. Συμβούλων ἀπὸ 12 εἰς 10, διὰ δὲ τοῦ Ν. Δ. τῆς 24 Ἀπριλίου 1926 περιωρίσθησαν αἱ θέσεις τῶν γεν. Ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων καὶ τῶν ὑγειονομικῶν ἐπιθεωρητῶν κατὰ δύο.

Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον.—Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συντακτικῆς ἀποφάσεως τῆς 9 Ἰανουαρίου 1926 δι' ἧς κατηργήθησαν τὰ ὑπηρεσιακὰ συμβούλια, ἐξεδόθη τὴν 18 Φεβρουαρίου 1926 Ὑπουργικὴ ἀπόφασις, ἡ ὁποία ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, ἀποτελούμενον οὐχὶ πλέον ἐκ μονίμων μελῶν, ἀλλὰ μετακλητῶν, ἐναλλασσομένων ἀνὰ τριετίαν. Τὰ μέλη ταῦτα ἦσαν δύο καθηγηταὶ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἢ τῆς σχολῆς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, τρεῖς πτυχιούχοι τῶν αὐτῶν σχολῶν, διατελοῦντες ἢ διατελέσαντες διευθυνταὶ ἢ ὑποδιευθυνταὶ διδασκαλείων μέσης ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ καθηγητῶν τῶν παιδαγωγικῶν καὶ δύο πτυχιούχοι τῶν ἰδίων σχολῶν, διατελοῦντες ἢ διατελέσαντες γυμνασιάρχαι ἢ διευθυνταὶ πρακτικῶν λυκείων ἢ γενικοὶ ἐπιθεωρηταί. Καθήκοντα τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ὠρίσθησαν τὰ αὐτὰ περίπου μετὰ τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ προηγουμένου νόμου μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ Ὑπουργὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτελῇ καὶ τῆς μειονοψηφίας τὴν γνώμην, προκειμένου περὶ μεταθέσεων καὶ πειθαρχικῶν ποινῶν.

Τὸ οὕτω συγκροτηθὲν Ἐκπ. Συμβούλιον δὲν ἐλειτούργησεν εἰμὴ ἐπὶ δίμηνον, διότι κατηργήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2099 τῆς 20 Ἀπριλίου 1926 Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δ. Αἰγινήτου, ἀνασυσταθὲν ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων μετὰ ἐλαφρὰς τροποποιήσεις. Οὕτως ηὔξηθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἀπὸ 8 εἰς 10, μεταξὺ

τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου περιελήφθησαν καὶ οἱ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, προσετέθη δὲ καὶ ὁ ἐπιθεωρητῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων Ἀθηνῶν ἢ Πειραιῶς. Εἰδικῶς, προκειμένου περὶ τῶν σχολείων τῆς Βορείου Ἑλλάδος, κατηρτίσθη ἰδία ἐπιτροπή, ἣτις ἄλλως τε προεβλέπετο ὑπὸ τῆς προηγουμένης ἀποφάσεως, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ μελέτη τῶν ἀφορώντων εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα ζητημάτων καὶ ἡ ὑποβολὴ σχετικῶν προτάσεων εἰς τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον.

Ἀλλὰ καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦτο δὲν ἐλειτούργησε πέραν τῶν ἑξ μηνῶν. Καταλυθεῖσης τῆς δικτατορίας Παγκάλου, ἐξεδόθη τὸ ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου 1926 Νομ. διάταγμα, δι' οὗ ἀνασυνεκροτήθη τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ νόμου 240, δηλ. διὰ 7 μονίμων μελῶν, εἰς ἃ προσετέθησαν διὰ πρώτην φοράν καὶ 4 αἰρετὰ, ἐκλεγόμενα κατὰ τριετίαν ἀνὰ δύο ὑπὸ τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης καὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πρὸς μερικὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου, ὅστις ἤξιον τὴν εἰσαγωγὴν πλήρους τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει. Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν λειτουργίαν τοῦ Συμβουλίου εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ ἐτηρήθησαν αἱ γραμμαὶ τοῦ νόμου 240. Διὰ δὲ τοῦ Ν.Δ. τῆς 15 Σβρίου 1926 ἀνασυνεστήθησαν αἱ καταργηθεῖσαι, ὡς ἀνωτέρω, ἐλέχθη δύο θέσεις γενικῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ ὑγειονομικῶν ἐπιθεωρητῶν, ἰδρύθη δὲ καὶ μία θέσις γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

Νέα σύνθεσις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.—Δὲν ἐπέπρωτο ὅμως καὶ τὸ συμβούλιον τοῦτο νὰ ζῆσῃ περισσότερο ἀπὸ ἓν ἔτος. Μετὰ τὴν διενέργειαν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Κονδύλη, ἣτις κατέλυσε τὴν δικτατορίαν Παγκάλου, ἐσχηματίσθη Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις, εἰς ἣν μετέσχον ὅλα τὰ κόμματα, τὸ Ὑπουργεῖον δὲ τῆς Παιδείας ἀνετέθη εἰς τὸ λαϊκὸν κόμμα, ἀκολουθοῦν συντηρητικὴν πολιτικὴν. Πρῶτον ἐκ τῶν μελημάτων τοῦ Ὑπουργείου τούτου ὑπῆρξεν ἡ ρύθμισις τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις του. Πρὸς τοῦτο κατήρτισε σχετικὸν νομοσχέδιον, ὅπερ κατόπιν βιαίων συζητήσεων ἐν τῇ Βουλῇ καὶ μετὰ πολλὰς τροποποιήσεις, ἐψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη περὶ τὸ τέλος τοῦ 1927 ὑπ' ἀριθ. νόμου 3436. Δικαιολογῶν ὁ Ὑπουργὸς ἐν τῇ αἰτιολογικῇ του ἐκθέσει τὴν προτεινομένην ὑπ'

αὐτοῦ μεταρρυθμισιν τῆς συνθέσεως τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου ἔγραφεν, ὅτι εἰς τοῦτο ὤθησεν αὐτὸν ἢ παρατήρησις ὅτι τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον «λειτουργήσαν ὡς ἐλειτούργησε μέχρι σήμερον οὐχὶ μόνον δὲν ἐξυπηρέτησε τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, ἀλλὰ συνήργησε, συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως, εἰς τὴν ὅλην ἐξάρθρωσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου καὶ τὴν καθίζησιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας», ἐξέφραζε δὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς συνθέσεως αὐτοῦ «θὰ κατορθωθῆ νὰ ρυθμισθῆ διοικητικῶς καὶ νὰ ἐξυπηρετηθῆ ἐπιστημονικῶς ἐν τῷ μέλλοντι ἢ παιδεία κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους, πάντως τρόπον ἀνώτερον, λογικώτερον, ἐλευθερώτερον τοῦ τῆς χθές». Ὑπερβολικαὶ ἐκφράσεις καὶ ὑπερβολικώτεραι ἐλπίδες, ἀπὸ τὰς ὁποίας καὶ ἂν ἀφαιρέσῃ τις τὸ μέγιστον μέρος, ὅπερ ἀναντιρρήτως ὀφείλεται εἰς τὴν πολιτικὴν ἀντίθεσιν τοῦ ὑποβάλλοντος τὸ νομοσχέδιον Ὑπουργοῦ, ἀπομένει πικρὰ τις ἀλήθεια εἰς βάρος τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου, μὴ δυνηθέντος ν' ἀντιδράσῃ εἰς τὰς πολιτικὰς ἀνωμαλίας τῆς περιόδου, καθ' ἃς ἐλειτούργησε. Ὁ νόμος 3436 μετέβαλε καὶ πάλιν τὴν βάσιν τῆς συνθέσεως τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου καὶ εἰσήγαγε τὸ σύστημα τοῦ μετακλητοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ τῆς βαθμιαίας ἀνανεώσεως τούτου μεθ' ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα. Τὰ μέλη ἐν ὅλῳ ὠρίσθησαν εἰς 14, ἐξ ὧν ἐννέα τακτικά, δύο αἰρετὰ καὶ τρία ἔκτακτα. Ἡ θητεία τῶν τακτικῶν μελῶν ὠρίζετο ὀκταετής, τῶν αἰρετῶν διετής καὶ τῶν ἐκτάκτων, ἅτινα ἐδικαιούντο νὰ λαμβάνουν μέρος μόνον εἰς τὰς γενικὰς συνεδρίας τοῦ συμβουλίου, καθ' ἃς συνεζητοῦντο ἐπιστημονικὰ ζητήματα, μονοετής. Ἡ ἀνανέωσις τῶν τακτικῶν μελῶν θὰ ἐγίνετο ἀνὰ διετίαν διὰ κληρώσεως, ἐλαμβάνοντο δὲ ταῦτα εἴτε ἐκ διατελούντων ἐν ὑπηρεσίᾳ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, ἐχόντων τὰ ὑπὸ τοῦ ἰδίου νόμου ὀριζόμενα προσόντα, εἴτε ἐκ διατελούντων ἐκτὸς ὑπηρεσίας. Τὰ ἔκτακτα μέλη ἐλαμβάνοντο ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, γενικῶν ἐπιθεωρητῶν ἢ διευθυντῶν διδασκαλείων ἢ γυμνασίων, τὰ δὲ αἰρετὰ δι' ἐκλογῆς ἐκ τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ συμβουλίου παρέμενεν ἢ αὐτὴ ὡς καὶ κατὰ τὰς προηγουμένας συνθέσεις αὐτοῦ. Συνεπῶς μὲ τὸν νόμον 3436, ἐκτὸς τῆς βασικῆς, τῆς ἀντικαταστάσεως

τῶν μονίμων μελῶν διὰ μετακλητῶν, ἀνανεουμένων ἐκάστοτε, ἐπὶ ἡλ-
 θον καὶ αἱ ἐξῆς μεταρρυθμίσεις· α) προσετέθησαν τὰ ἑκτακτὰ μέλη,
 ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου κυρίως, οἵτινες, ὡς λέγει ἡ αἰτι-
 ολογικὴ ἔκθεσις, «καὶ λόγῳ θέσεως καὶ λόγῳ ἀρχῶν καὶ λόγῳ μορ-
 φώσεως παρουσιάζουσι μείζονας ἐγγυήσεις ἐλευθέρως καὶ ἀνεπη-
 ρεάστου συνειδήσεως καὶ ἀσφαλῶς θὰ δύνανται νὰ συμβάλλωσι
 σπουδαίως εἰς τὴν πρέπουσαν ἐπιστημονικὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκ-
 παιδεύσεως»· β) ὠρίσθησαν προσόντα διὰ τὰ αἰρετὰ μέλη τοῦ Ἐκπ.
 Συμβουλίου, προκειμένου μὲν περὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, τὰ αὐτὰ μὲ
 τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, προκειμένου δὲ περὶ δημοτι-
 κῆς, βαθμὸς τοῦλάχιστον γραμματέως α' τάξεως καὶ δεκαετῆς ὑπη-
 ρεσία «διὰ τὸ κῦρὸς των ἀπέναντι τόσον τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ
 συμβουλίου ὅσον καὶ ἀπέναντι τοῦ κλάδου, διότι εἶνε ἀφύσικόν πως
 εἰς δημοδιδάσκαλος μὲ ἀπολυτήριον ἐλληνικοῦ σχολείου, καθόσον
 καὶ τοιοῦτος ἠδύνατο νὰ ἐκλεγῆ μὲ τὸ κρατοῦν σύστημα, νὰ κρίνη
 περὶ τῆς ἰκανότητος ἐνὸς γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἢ ἐνὸς διευθυντοῦ
 διδασκαλείου» καὶ γ) ὠρίσθη ἴδιον συμβούλιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
 τῶν ἐφέσεων ἐναντίον τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐκπ. Συμ-
 βουλίου μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἀπαρτιζόμενον ἐξ ὅλων τῶν τακτικῶν
 καὶ αἰρετῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Παιδείας
 καὶ τοῦ νομικοῦ συμβούλου τοῦ Ὑπουργείου.

**Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις τοῦ Ὑπουργοῦ Γ. Παπαν-
 δρέου.**—Τὴν 18 Φεβρουαρίου 1930, ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Παι-
 δείας Γ. Παπανδρέου ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον «περὶ
 διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως», ὅπερ ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς ἐδημοσι-
 εύθη ὡς νόμος ὑπ' ἀριθ. 4653.

Ὁ νόμος οὗτος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, 1) ὅτι ἡ κατάτμησις
 τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν ἀρμοδιότητα διαφόρων
 Ὑπουργείων, ἐνεργούντων κατὰ ἴδιον τρόπον καὶ ἀποβλεπόντων
 εἰς ἴδιον σκοπὸν (τεχνικὴ ἐκπαίδευσις—Ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας,
 ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις—Ὑπουργεῖον Ἐθν. Οἰκονομίας, γεωρ-
 γικὴ ἐκπαίδευσις—Ὑπουργ. Γεωργίας κτλ.) ἐπιβάλλει τὴν χάρα-
 ξιν ἐνιαίων κατευθυντηρίων γενικῶν γραμμῶν, πρὸς τὰς ὁποίας
 νὰ προσαρμόζονται αἱ ἐπὶ μέρους ἐνέργειαι, 2) ὅτι ἡ συνύπαρξις

παρά τῷ αὐτῷ συμβουλίῳ ἐπιστημονικῶν ἅμα καὶ διοικητικῶν καθηκόντων ἀποβαίνει εἰς βλάβην ἀμφοτέρων, καὶ 3) ὅτι οἷος λόγος προῦκάλεσε τὴν ἀποκέντρωσιν παρὰ τῇ στοιχειώδει ἐκπαιδεύσει, ὁ αὐτὸς συντρέχει καὶ διὰ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας διερρύθμισε τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς ἀκολουθῶς: Συνέστησε παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ 51 μελῶν, ἀντιπροσωπευόντων κατὰ τὸ δυνατὸν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Εἰς τὸ συμβούλιον τοῦτο ἀνέθηκε τὰ κάτωθι ἔργα: 1) τὴν διαγραφὴν τῶν γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως, ἃς δεόν νὰ ἀκολουθῇ ἡ ἐκπαίδευσις τῆς χώρας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῆς συνθήκας καὶ τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης, 2) τὸν καθορισμὸν τοῦ εἴδους καὶ τῶν τύπων τῶν σχολείων τῶν προσαρμοζομένων πρὸς τὰς συνθήκας καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας, 3) τὸν καθορισμὸν ἀριθμητικοῦ πλαισίου τῶν ἀναγκαιούντων ἐξ ἐκάστου εἴδους σχολείων, 4) τὸν καθορισμὸν ἐνιαίας κατευθύνσεως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, 5) τὸν καθορισμὸν κοινῶν γενικῶν ἀρχῶν συντάξεως ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, 6) τὴν μελέτην πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ χρησιμοποίησιν οἰκονομικῶν μέσων διὰ τὴν ἀνύψωσιν καὶ βελτίωσιν τῆς παιδείας, 7) τὴν μελέτην τῶν μέτρων τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, 8) τὴν ἀπόφασιν περὶ καταργήσεως σχολείων καὶ 9) τὴν πρότσιν περὶ ἰδρύσεως σχολείων, πλὴν τῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Τὸ συμβούλιον προεβλέπετο νὰ συνέρχεται ἀνά διετίαν εἰς συνεδρίας, τὴν 20 Ὀκτωβρίου, ὅποτε καθωρίζοντο τὰ συζητητέα θέματα καὶ τὴν 1 Ἀπριλίου, ὅποτε ἐγίνετο ἡ ἐπ' αὐτῶν συζήτησις.

Τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον συνῆλθεν ἅπαξ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1930 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Παπανδρέου καὶ καθώρισε τὰ συζητητέα θέματα ὡς ἑξῆς: 1) καθορισμὸς τῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἀπαιτουμένων σχολείων, 2) ἐξασφάλισις τῆς λειτουργίας τῶν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων ἀπὸ ἀπόψεως μαθητῶν καὶ προσωπικοῦ, 3) καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ σχολικὴ ἀντίληψις, 4)

ένότης τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ 5) διαγραφή τῶν γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὴν δὲ 5 Ὀκτωβρίου 1931—διότι κατ' Ἀπρίλιον δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ μελέτη τῶν σχετικῶν θεμάτων—ἤρχισεν ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἡμερησίας διατάξεως. Πρῶτον θέμα συνεζητήθη «ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἡ προσαγωγή τῆς σχετικῆς ἀντιλήψεως». Ἐπ' αὐτοῦ τὸ συμβούλιον κατέληξεν εἰς τὰ κάτωθι πορίσματα· 1) διαπιστοῦται, ὅτι κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφὴν τοῦ 1928 τὸ ποσοστὸν τῶν ἀγράμματων ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ δηλωθείσης παιδείας πληθυσμοῦ 8 ἐτῶν καὶ ἄνω εἰς ἄνδρας 23.47 ο)ο, γυνσίκας 57.97 ο)ο, μέσος ὄρος 40.72 ο)ο· 2) τὸ ποσοστὸν τῶν ὑποχρέων πρὸς φοίτησιν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ διαφεῦγον ταύτην ἀνέρχεται εἰς 3.8 ο)ο. 3) Συνιστᾶται πλήρης ὀργάνωσις τῶν σχολείων γενικῆς λαϊκῆς μορφώσεως (νηπιαγωγεῖα—δημ. σχολεῖα). 4) Ἐνίσχυσις τῶν σχολικῶν καὶ κοινοτικῶν βιβλιοθηκῶν. 5) Ἐνίσχυσις καὶ συστηματικὴ ὀργάνωσις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ τῶν παιδικῶν ἐξοχῶν καὶ τῶν ὑψιθρίων σχολείων. 6) Προστασία τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας. 7) Ἐνίσχυσις τῶν ἰδρυμάτων κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἐνθάρρυνσις πάσης πρὸς τοῦτο ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὑπὲρ τῆς μαθητικῆς ἡλικίας. 8) Πολλαπλασιασμὸς τῶν Κρατικῶν νυκτερινῶν σχολῶν καὶ ἐνίσχυσις τῶν ὑπὸ ἰδιωτικῶν σωματείων ἰδρυομένων. 9) Ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τῶν ἀναλφαβήτων στρατιωτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς θητείας των, καὶ 10) Ἀπαγόρευσις ἀπὸ τοῦ 1936 προσλήψεως ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν μὴ κεκτημένων ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου. Δεύτερον θέμα συνεζητήθη ὁ καθορισμὸς τῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἀπαιτουμένων σχολείων, ἐπ' αὐτοῦ δὲ κατέληξεν εἰς τὰ πορίσματα· α) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς γεωργικῆς παιδείας· «1) ἀναγνώρισις τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης πρὸς τόνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, 2) ἐνίσχυσις αὐτῆς διὰ τῶν σχολείων τῆς γενικῆς παιδείας, διὰ τοῦ γεωργικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν. Ὁ προσανατολισμὸς οὗτος θὰ ἐπιδιωχθῆ διὰ τῆς συντάξεως καταλλήλου προγράμματος, τῆς ὀργανώσεως ἀρτίου σχολικοῦ κήπου,

τῆς μεταβολῆς τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας, τῆς συντάξεως καταλλήλων διδακτικῶν καὶ βοηθητικῶν βιβλίων καὶ τῆς εἰδικῆς προπαρασκευῆς τῶν διδασκάλων, ἰδρυομένων τῶν διδασκαλείων κατὰ προτίμησιν πλησίον γεωργικοῦ σταθμοῦ, καὶ 3) ἐνίσχυσις τῆς γεωργίας διὰ τῶν εἰδικῶν γεωργικῶν σχολείων κατωτέρων, μέσων καὶ ἀνωτέρων»· β) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς τεχνικῆς παιδείας· «1) Ἀναγνωρίζεται καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ ἡ καθυστέρησις τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη ἐνίσχυσις καὶ τόνωσις αὐτοῦ διὰ τῆς πληρεστέρας διδασκαλίας τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς σχολείοις τῆς γενικῆς παιδείας, διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ὀργανώσεως εἰδικῶν τεχνικῶν σχολείων κατωτέρων καὶ μέσων»· γ) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολεῖα «ἐμπορικῆς παιδείας» «1) Διαπιστοῦται ὅτι ἡ ἐμπορικὴ παιδεία, παρεχομένη διὰ τῆς ἀνωτάτης σχολῆς οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν καὶ πολυαρίθμων κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν, δὲν εἶνε καθυστερημένη, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν γεωργικὴν καὶ τεχνικὴν παιδείαν, 2) ἐπιβάλλεται μάλιστα ὁ περιορισμὸς τῶν μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν, 3) θεωρεῖται σκόπιμος ἡ μετατροπὴ μέσων τινῶν ἐμπορικῶν σχολῶν εἰς κατώτερα ἐμπορικὰ σχολεῖα ὡς καὶ ἡ ἰδρυσις τοιούτων εἰς τὰ διάφορα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς χώρας μὲ φοίτησιν τριετῆ, 4) συντελεστικώτατα κρίνονται τὰ ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα ἡμερήσια ἢ νυκτερινὰ μὲ σκοπὸν τὴν παροχὴν συμπληρωματικῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἐν τοῖς καταστήμασι καὶ ἐμπορικοῖς γραφείοις»· δ) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς παιδείας. «1) Ἐπέκτασις τοῦ θεσμοῦ τῶν νηπιαγωγείων καὶ ἰδρυσις τοιούτων κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς ξενοφώνους περιοχάς, καθὼς καὶ τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἐργατικὰς συνοικίας τῶν μεγάλων κέντρων, 2) αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δημοδιδασκάλων μέχρι οὗ φθάσωμεν τὴν ἀναλογίαν 1 διδασκάλου πρὸς 40 μαθητάς, 3) τὸ ἐξσετέες δημοτικὸν σχολεῖον, θεωρούμενον ὡς προσωρινὸς σταθμὸς τῆς γενικῆς λαϊκῆς παιδείας, δεόν νὰ ὀργανωθῆ τελείως, οὕτως ὥστε νὰ φθάσῃ τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς ἀποδοτικότητός του. Πρὸς τοῦτο ἐπιβάλλεται διαρρύθμισις τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν. Ἐφοδιασμὸς αὐτοῦ δι' ὀργάνων καὶ μέσων διδασκαλίας, ὅσον τὸ δυνατόν τελειότερων καὶ πλη-

ρεστέρων, δι' ιδρύσεως καί πλουτισμοῦ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν, διὰ λειτουργίας τελείου σχολικοῦ κήπου κλπ. 4) καθορίζεται ὡς μᾶλλον προσαρμοζόμενος τύπος παρ' ἡμῖν ὁ τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, μέ προαιρετικὸν τὸ μάθημα τῶν λατινικῶν, καί ὁ τοῦ πρακτικοῦ λυκείου, 5) τὸ ἀπολυτήριον τοῦ πρακτικοῦ λυκείου, ἀναγνωριζομένης τῆς ἰσοτιμίας αὐτοῦ μέ τὸ ἀπολυτήριον τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, νά παρέχη δικαίωμα ἐγγραφῆς κατόπιν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς πάσας τὰς σχολάς τοῦ Πανεπιστημίου καί τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, 6) αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις τοῦ Πανεπιστημίου νά διαρρυθμισθοῦν εἰς τρόπον ὥστε νά ἐλέγχηται δι' αὐτῶν ἡ πραγματική ἰκανότης τῶν ἀποφοίτων τῶν μέσων σχολῶν, 7) ὡς φραγμὸς κατὰ τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων συνιστῶνται αὐστηροῖ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις, 8) ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γυμνασίων συνιστᾶται ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καί ἡ μετατροπὴ τινῶν εἰς εἰδικὰς τινὰς μέσας τεχνικὰς σχολάς, 9) τὸ πρόγραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τοῦ ἐξαετοῦς κλασσικοῦ γυμνασίου, ἀποτελοῦν τμῆμα τοῦ ἐνιαίου προγράμματος τοῦ γυμνασίου, θὰ εἶνε τὸ αὐτὸ διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις πάσης μέσης σχολῆς, 10) ὅσα ἡμιγυμνάσια δὲν ἔχουν τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενον ἀριθμὸν μαθητῶν καταργοῦνται, 11) ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ὅπως συσταθοῦν ὑπὸ τῶν μονάδων αὐτοδιοικήσεως ὑποτροφίαι τῶν ἀπόρων καὶ ἰκανῶν μαθητῶν τῆ ἐπικουρίᾳ τοῦ Κράτους καί 12) συνιστᾶ τὴν συγκρότησιν ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου τῶν μαθητῶν καί τοῦ ζητήματος τῶν ἐξετάσεων». Μετὰ συζήτησιν κατόπιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐνιαίας διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐφ' ἧς τὸ συμβούλιον δὲν κατέληξεν εἰς πόρισμά τι, ἐπηκολούθησε συζήτησις ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς παιδείας, τὰς ὁποίας ὁ Ὑπουργὸς διέγραψεν ὡς ἐξῆς διὰ τοῦ λόγου του περὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς δημοκρατικῆς παιδείας. Διήρесе τὰ ἰδανικὰ εἰς τρεῖς κατηγορίας, τὰ ἔθνικα, τὰ κοινωνικά καί τὰ ἠθικά. Ὡς ἔθνικὸν ἰδανικὸν καθώρισε τὸ ἰδανικὸν τοῦ πολιτισμοῦ· «διὰ τὴν Ἑλλάδα» εἶπε «τὸ ἰδανικὸν τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δημιουργία ἔθνικῆς ἀναγεννήσεως, ἡ νέα αὐτὴ «Μεγάλη Ἰδέα» ἡμπορεῖ νά ὀνομασθῆ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὸν ἰδανικόν, διότι ἀποτελεῖ μίαν ἀληθινὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν ἑαυ-

τόν της καί ἀνοίγει τόν δρόμον τῶν πλέον ὑψηλῶν προορισμῶν». Ὡς κοινωνικά ἰδανικά καθώρισε τήν τάσιν πρὸς ἰσορρόπησιν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς πάλης τῶν τάξεων.

Καίτοι τὰ πορίσματα τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου δὲν ἔλαβον τήν ὁδὸν τῆς πραγματοποιήσεως, ἐν τούτοις ἡ σύγκλησις αὐτοῦ παρέσχε σημαντικωτάτην συμβολήν εἰς τήν ἐκπαιδευτικὴν πρόοδον τῆς χώρας, διότι ἐμελετήθη συνολικῶς τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόβλημα καὶ προητοιμάσθη τὸ ἔδαφος διὰ μελλοντικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἐκεῖνο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατό τις νὰ διατυπώσῃ σοβαρὰς ἀντιρρήσεις, εἶνε τὰ ἰδανικά τῆς παιδείας, ὡς καθωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ. Ὡς λογικὸν καὶ λογοτεχνικὸν προϊόν ἀναμφισβητήτως ὁ λόγος αὐτοῦ ἦτο ἀριστοτεχνικός, ὁ τρόπος ὅμως τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἰδανικῶν τῆς παιδείας, ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν, νομίζομεν ὅτι δὲν ἦτο ὁ ὀρθότερος. Τὰ ἰδανικά ἑνὸς ἔθνους καὶ ἐπομένως καὶ τῆς παιδείας του δὲν εἶνε λογικὰ συμπεράσματα ὠρισμένων ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, ὀρμωμένων ἀπὸ ὠρισμένας κοσμοθεωρίας ἀλλ' ἀπαυγάσματα τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, τῆς θρησκείας, τῶν παραδόσεών του, τῆς ψυχοσυνθέσεώς του τῆς πνευματικῆς του καταστάσεως, τοῦ πολιτισμοῦ του. Τὰ ἰδανικά τοῦ ἔθνους δὲν συλλαμβάνονται εἰς τὸν νοῦν ἑνὸς ἀτόμου ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶνε μεγαλοφυές, ἀλλὰ σφυρηλατοῦνται ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον ὁ νόμος 4653 συνέστησε τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον διήρρεσεν εἰς γνωμοδοτικὸν καὶ διοικητικόν. Τὸ γνωμοδοτικὸν ἀπετελέσθη ἐκ 5 μελῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν γυνή, ἀνετέθη δ' εἰς αὐτὸ 1) ἡ γνωμάτευσις ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τήν ἐκπαίδευσιν, 2) ἡ γνωμάτευσις περὶ τῶν ληπτέων μέτρων διὰ τήν ἐφαρμογὴν τῶν πορισμάτων τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, 3) ἡ παρασκευὴ σχεδίων νόμων, διαταγμάτων, ἐγκυκλίων καὶ ὁδηγιῶν, 4) ἡ σύνταξις τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὠρολογίου προγράμματος τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, 5) ἡ σύνταξις τῶν προκηρύξεων καὶ ὁδηγιῶν περὶ ποιότητος καὶ οἰκονομίας τῆς ὕλης τῶν δι-

δακτικῶν βιβλίων, 6) ἡ σύνταξις ὁδηγιῶν διὰ τὴν συγγραφὴν διδακτικῶν βοηθημάτων καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν κρίσις, 7) ὁ καθορισμὸς τῶν χάριν τῶν διδασκάλων μεταφραστέων βιβλίων καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν κρίσις καὶ 8) ἡ ἐπιθεώρησις τῶν διδασκαλείων.

Τὸ γνωμοδοτικὸν συμβούλιον ἐλειτούργησε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1933, ὅποτε κατηργήθη. Ἐν ἐξαιρέσωμεν τὴν μονομέρειαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν κατευθύνσεων τοῦ γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐκ προσώπων ἀποκλειστικῶς ὁμοιογενῶν καὶ τῶν αὐτῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν σύνθεσιν αὐτοῦ, ἡ δρασίς του ὑπῆρξε γόνιμος καὶ δὲν δύναται τις εἰμὴ μετὰ λύπης νὰ κρίνη τὴν κατάργησίν του.

Τὸ διοικητικὸν ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον διηρέθη εἰς δύο τμήματα, τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαίδευσεως, ἑκάτερον τῶν ὁποίων συνεκροτήθη ἐκ 4 τακτικῶν μελῶν καὶ ἑνὸς αἵρετοῦ, ἀνετέθησαν δ' εἰς αὐτὸ καθήκοντα ἀνάλογα πρὸς τὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τοῦ νόμου 240, πλὴν τῶν μεταβιβασθέντων εἰς τὸ γνωμοδοτικὸν συμβούλιον.

Σχετικῶς πρὸς τὴν τοπικὴν διοίκησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὁ νόμος 4653 διετήρησε τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη καὶ ὁ νόμος 240. Οὕτω συνέστησε τὰ ἐποπτικὰ συμβούλια τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, τῶν ὁποίων ἔδωκε τὴν δυνατότητα νὰ αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς μέχρις 120, συνεκρότησε δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ γυμνασιάρχου τῆς ἑδρας τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου, ἑνὸς πρωτοδίκου, καὶ τοῦ οἰκείου ἐπιθεωρητοῦ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν ἀφῆκε τὴν ἰδίαν ὡς πρότερον. Ὡς δευτέρου βαθμοῦ διοικητικὸν συμβούλιον ὥρισε τὸ οἰκεῖον τμῆμα τοῦ Ἐκπ. συμβουλίου, ὅπως ὁ νόμος 240. Ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τὰ ἐποπτικὰ συμβούλια τῆς στοιχειώδους συνέστησε καὶ τὰ ἐποπτικὰ συμβούλια τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὁποῖα συνεκρότησεν ἐκ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ἑνὸς ἐφέτου καὶ ἑνὸς γυμνασιάρχου, ἀνέθηκε δ' εἰς ταῦτα ἔργα ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπὲρ τὰ ἐκπ. συμβούλια συνέστησεν ἄλλο συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων τοῦ Ἐκπ. συμβουλίου, τοῦ διευθυντοῦ τῆς παιδείας καὶ τοῦ παρὰ τῶν

Ἐπιβουλεύω νομικοῦ συμβούλου, τὸ ὁποῖον ἐξεδίκαζεν εἰς δεύτερον βαθμὸν τὰς πειθαρχικὰς παραβάσεις, τὰς κρινομένας ὑπὸ τοῦ Ἐκπ. συμβουλίου ὡς πρωτοβαθμίου δικαστηρίου.

Ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ συστήματος τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς εἰσαχθείσης διὰ τοῦ νόμου 4653, ἔχει τις νὰ παρατηρήσῃ τὰ ἑξῆς δύο μειονεκτήματα· πρῶτον ὅτι δὲν ὀλοκληρώνει τὴν ἀποκέντρωσιν, διότι διατηρεῖ ὡς δευτεροβάθμιον συμβούλιον τὸ ἐκπαιδευτικόν, εἰς ὃ κατ' οὐσίαν συγκεντροῦται ἡ ὅλη διοίκησις τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ σύνθεσις τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων ἀφίνεται ἐλαττωματικῇ, ἐφ' ὅσον μένει ὁ ἐπιθεωρητὴς ὡς μόνον εἰδικὸν μέλος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατ' ἀνάγκην ἐπιπίπτει ὅλη ἡ πρωτοβουλία καὶ ὅλη ἡ ἐλευθερία τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων. Ἰδίᾳ τὸ ἐποπτικὸν συμβούλιον τῆς μέσης ἔχει καὶ τὸ πρόσθετον μειονέκτημα, ὅτι τὸ δεύτερον μέλος αὐτοῦ, ὁ γυμνασιάρχης, εἶνε ὑφιστάμενος τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ συνεπῶς κατὰ κανόνα ὑποτελής εἰς τὰς γνώμας αὐτοῦ.

Ἐπὶ τὸ πρόσχημα τῶν οἰκονομιῶν, πράγματι ὅμως διότι ἡ Κυβέρνησις ἤθελε ν' ἀπαλλαγῇ ὠρισμένων μελῶν τοῦ γνωμοδοτικοῦ καὶ διοικητικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, ἅτινος ἠκολούθουν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν ἀντίθετον πρὸς τὰς ἰδικὰς τῆς ἀρχᾶς, ἐξεδόθη τὸ ἀπὸ 12 Ἰανουαρίου 1933 διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ γνωμοδοτικὸν καὶ τὰ διοικητικὰ συμβούλια συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐν ὅλῳ ἐξ ὀκτῶ τακτικῶν μελῶν, δύο αἵρετῶν καὶ τριῶν ἐκτάκτων, λαμβανομένων ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἑνὸς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἑνὸς τῆς θεολογικῆς καὶ ἑνὸς τῆς τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον διηρέθη εἰς δύο τμήματα, τῆς στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰς ἑκάτερον τῶν ὁποίων, ἀποτελούμενον ἐκ 4 τακτικῶν καὶ ἑνὸς αἵρετοῦ μέλους, ἀνετέθησαν τὰ ἔργα, ἅτινα εἶχε τὸ οἰκείον τμῆμα τοῦ διοικητικοῦ Ἐκπ. συμβουλίου. Τὰ ἔργα τοῦ γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου ἀνετέθησαν εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ Ἐκπ. συμβουλίου.